

складення та вручення повідомлення про підозру, порушення процесуального порядку вручення повідомлення про підозру. Категорію «необґрунтованість підозри», як підставу для скасування повідомлення про підозру, слід деталізувати з урахуванням рішень Європейського суду з прав людини.

Доцільно доповнити ч. 1 ст. 482-2 КПК України нормою яка передбачає можливість вносити відомості до ЄРДР що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури на ряду із Генеральним прокурором.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року (підписана від імені України 11 грудня 2003 року, ратифікована 18 жовтня 2006 року, набрала чинності для України 1 січня 2010 року). *Офіційний вісник України*. 2010. № 10. С. 506.

2. Сопільник Л. І., Заяць Р. Я., Сопільник Р. Л. Деякі аспекти міжнародного співробітництва під час розслідування корупційних злочинів. URL: <https://zenodo.org/record/4433057#.ZE0B7HZBv3A>.

Азамат Надія Євгенівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна,
професор кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан є надзвичайним правовим режимом, який вводиться в країні у разі загрози національній безпеці, збройної агресії або іншої зовнішньої небезпеки. Він створює суттєві

виклики для правової системи, зокрема в аспекті забезпечення прав людини, зокрема прав потерпілого у кримінальному процесі.

Під час дії воєнного стану багато процедур можуть бути ускладнені через загрози безпеці та нестабільність. Тому важливо розглядати, як забезпечення прав потерпілого в кримінальному процесі може бути гарантовано в таких умовах.

З метою забезпечення безпеки учасників кримінального провадження було запропоновано ст. 223 КПК України доповнити положенням про не припустимість проведення слідчої (розшукової) дії за наявності існування небезпеки для життя і здоров'я осіб, які беруть у ній участь [1, с. 13–14].

У сучасних умовах воєнного стану потерпілі в кримінальному провадженні нерідко опиняються в ситуаціях, коли участь у слідчих діях може становити реальну загрозу їхньому життю та здоров'ю. Це вимагає особливо уважного ставлення до питань їхньої безпеки, зокрема при плануванні й проведенні будь-яких процесуальних дій.

У період збройного конфлікту, коли умови проведення слідчих дій є не стабільними та непередбачуваними, особливо актуальним стає питання забезпечення достовірності та процесуальної захищеності допиту. Це особливо важливо у випадках, коли допитуються потерпілі – особи, які нерідко перебувають у вразливому психоемоційному стані.

Відеофіксація такого допиту слугує важливим інструментом не лише для збереження змісту свідчень, але й для фіксації умов, у яких вони надаються.

Водночас ст. 615 КПК України в редакції, передбаченої Законом України № 2201-IX від 14.04.2022 року міститься ч. 11, яка встановлює, що показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Вочевидь така регламентація зумовлена неможливістю повною мірою реалізувати засаду безпосередності дослідження показань в умовах воєнного стану, масового переміщення населення, існування небезпеки для життя людей тощо [2, с. 541].

У сучасних умовах кримінальне провадження вимагає особливої уваги до забезпечення процесуального балансу між усіма учасниками. Законодавчі новації, запроваджені у зв'язку з надзвичайними обставинами, спрямовані на адаптацію слідчих дій до нових викликів. Проте важливо не лише формально закріплювати нові механізми, а й усвідомлювати їх вплив на практичну реалізацію прав як обвинуваченого, так і потерпілого, оскільки надмірна концентрація уваги на окремих елементах процесу може створювати дисбаланс.

Норма ч. 11 ст. 615 КПК України передбачає також, що показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо в такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Така регламентація викликає заперечення з погляду дотримання права на свободу від самовикриття. Наприклад, суд не завжди матиме змогу перевірити чи не отримані такі показання під тиском або примусом, а будь-які неспростовні сумніви в цьому плані мають тлумачитися на користь обвинуваченого [2, с. 541].

Потерпілий, який розраховує на відновлення справедливості й притягнення винного до відповідальності, може опинитися в ситуації, коли ключові докази (зокрема, зізнання підозрюваного) виявляються юридично неприйнятними через недотримання процедурних умов. Це означає, що навіть об'єктивно достовірні свідчення можуть бути виключені з доказової бази, якщо буде доведено, що права підозрюваного були порушені або є сумніви щодо добровільності його показань.

Для потерпілого це створює ризик того, що справа залишиться нерозкритою або винуватець уникне відповідальності не через відсутність вини, а через технічні чи процедурні недоліки в роботі правоохоронних органів. Такий стан речей може бути сприйнятий як несправедливість і підірив довіри до системи правосуддя. Особливо це критично в контексті воєнних злочинів, де постраждали найчастіше перебувають у вразливому психоемоційному стані та очікують від держави активного захисту своїх прав.

Кримінальне провадження в умовах воєнного стану характеризується суттєвими труднощами, зокрема в частині забезпечення повноцінної участі потерпілого в процесуальних діях. Унаслідок бойових дій, тимчасової окупації територій, руйнування інфраструктури або евакуації населення, потерпілі часто фізично не мають змоги з'явитися до слідчих органів, надати показання чи реалізувати інші свої процесуальні права.

Такі обставини створюють значні виклики для слідчих, прокурорів і суддів, адже відсутність потерпілого ускладнює як збирання доказів, так і встановлення повної картини події.

Крім того, існують й інші обставини: складність і «нетиповість» проваджень, що пов'язані з міжнародними, воєнними злочинами, перебування суб'єктів кримінального провадження (потерпілих, свідків) на тимчасово окупованих територіях або територіях, на яких введено надзвичайний правовий режим воєнного стану, ведення активних бойових дій та ін., неможливість прибуття учасників для проведення процесуальних дій до органів, суб'єктів, що здійснюють кримінальне провадження, відсутність механізмів оголошення у міжнародний та міждержавний розшук та взаємодії з Інтерполом у кримінальних провадженнях, пов'язаних із тимчасовою окупацією, втрата матеріалів кримінальних проваджень та ін. [3, с. 50].

Проблематика забезпечення прав потерпілого під час кримінального провадження в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною, оскільки вимагає ефективних механізмів захисту в умовах обмеженого доступу до правосуддя. Забезпечення балансу між безпекою, процесуальними правами та реаліями війни стає ключовим завданням для правозастосовної системи.

Список використаних джерел

1. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. С. 13–14.
2. Iryna Hloviuk, Viktor Zavtur The Challenges and Opportunities in Law. Ukrainian Case under the Conditions of War: Monograph / edited by Tomas Davulis, Ligita Gasparėnienė. Kraków: Księgarnia Akademicka Publishing, 2023. С. 541.

3. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 03 травня 2022) / Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. С. 50.

Ананійчук Богдана Олегівна,

здобувач ступеня вищої освіти, магістр інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна,

професор кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

УПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУДОВИЙ ПРОЦЕС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрова трансформація у сфері правосуддя – це не просто модна тенденція чи технологічне оновлення інфраструктури. Це глибокий цивілізаційний процес, що відповідає викликам часу та обумовлений глобальними змінами в організації суспільних інституцій. Судова влада, як один із трьох ключових елементів демократичної держави, мусить адаптуватися до реалій інформаційного суспільства, в якому швидкість прийняття рішень, відкритість даних і зручність взаємодії з громадянами стають базовими очікуваннями до держави [2].

Судова система України перебуває на етапі реформування, що триває вже понад десятиліття. Попри ухвалення низки стратегічних документів і проведення законодавчих змін, залишається актуальною проблема забезпечення ефективності, доступності та неупередженості правосуддя. На цьому фоні цифрові інструменти можуть слугувати потужним каталізатором позитивних змін – за умови їх грамотного і системного впровадження.